

John R. Searle

Jezik i društvena stvarnost

22

Glavni cilj ovog poglavlja¹ jeste da objasni i opravda moju tvrdnju da je jezik bitno konstitutivan za institucionalnu stvarnost. Ovu sam tvrdnju izrekao uopšteno, ali sada želim da učinim potpuno određenim šta mislim time i da iznesem argumente za to. Na kraju poglavlja ću spomenuti neke druge funkcije jezika u institucionalnim činjenicama.

Rekao sam u prethodnom poglavlju da se čini nemogućim imati institucionalne strukture kao što su novac, brak, vlade i imovina bez nekog oblika jezika jer, u nekom čudnom smislu koji još nisam objasnio, riječi ili drugi simboli djelomično su konstitutivni za te činjenice. Ali izgledalo bi čudno kad bismo mislili da društvene činjenice uopšte ne zahtijevaju jezik. Prelingvističke životinje mogu imati sve vrste kooperativnog ponašanja, a ljudska dojenčad su nesumnjivo sposobna za društvenu interakciju na prilično složene načine bez ikakvih riječi. Nadalje, ako hoćemo da kažemo da institucionalna stvarnost zahtijeva jezik, šta je onda sa samim jezikom? Ako institucionalne činjenice zahtijevaju jezik i ako je sam jezik institucija, onda se čini da jezik mora zahtijevati jezik, onda imamo ili beskonačni regres ili kružnost u dokazu.

Postoji jedna slabija i jedna jača verzija moje tvrdnje. Slabija verzija je da, kako bi uopće imali institucionalne činjenice, društvo mora imati barem primitivni oblik jezika, da je u tom smislu institucija jezika logično prije drugih institucija. Na taj način jezik je osnovna društvena institucija u smislu da sve druge institucije pretpostavljaju jezik, ali jezik ne pretpostavlja druge institucije: možete imati jezik bez novca i braka, ali ne obratno. Jača verzija tvrdnje je da svaka institucija zahtijeva jezičke elemente za činjenice unutar same te institucije. Vjerujem da su obje verzije tvrdnje istinite, a ja ću se zalagati za jaču verziju tvrdnje. Jača verzija tvrdnje podrazumijeva slabiju.

¹Primjedba prevoditelja: Tekst "Jezik i društvena stvarnost" preveden je ovdje iz djela Johna R. Searlea: *The Construction of Social Reality* (The Free Press: New York, 1995. Chapter 3: Language and Social Reality. pp. 59–78)

Od jezika zavisne misli i od jezika zavisne činjenice

Da bih objasnio probleme i argumente koje ću izložiti, moram napraviti, iako samo ukratko, određena elementarna pojašnjenja i razlikovanja. Moram eksplicitno navesti koja su svojstva jezika relevantna za ovo pitanje. Ovdje neću pokušati definirati "jezik", i mnoga svojstva koja su neophodna za potpuno razvijene prirodne jezike – kao što su beskonačni generativni kapacitet, prisustvo ilokucijske sile sredstava za pokazivanje, kvantifikatori, i logički konektive – nebitni su za ovu raspravu. Svojstvo jezika koje je bitno za konstituciju institucionalnih činjenica jeste postojanje simboličkih sredstava, poput riječi, koje konvencijom *znače* ili *predstavljaju* ili *simboliziraju* nešto izvan sebe. Dakle, kad kažem da je jezik dijelom konstitutivan za institucionalne činjenice, ne mislim da institucionalne činjenice zahtijevaju potpuno razvijene prirodne jezike, kao što su francuski, njemački ili engleski. Moja tvrdnja da je jezik dijelom konstitutivan za institucionalne činjenice odgovara tvrdnji da institucionalne činjenice uglavnom sadrže neke simboličke elemente u ovom smislu riječi "simboličko": postoje riječi, simboli ili druga *konvencionalna* sredstva koja *znače* nešto ili izražavaju nešto ili predstavljaju ili simboliziraju nešto izvan (različito od) sebe, *na način koji je javno razumljiv*. Želim da ova tvrdnja u ovom trenutku zvuči vrlo neodređeno i uopšteno, jer je do sada zamišljeno samo da odredim svojstvo jezika za koji želim tvrditi da ima konstitutivnu ulogu u institucionalnoj stvarnosti.

Jezik, kako ja ovdje taj pojam koristim, u biti sadrži entitete koji simboliziraju; i u jeziku, za razliku od prelingvističkih intencionalnih stanja, takvi intencionalni kapaciteti nisu intrinzični (svojstveni, inherentni) tim entitetima, nego su nametnuti sa ili izvedeni iz intrinzičke intencionalnosti ljudi. Dakle, rečenica: "Gladan sam" dio je jezika jer ima po konvenciji reprezentativne ili simboličke sposobnosti. Ali stvarni osjećaj gladi nije dio jezika jer predstavlja svoje uslove zadovoljenja intrinzički. Ne trebate jezik ili bilo kakve druge vrste konvencija da biste osjećali glad.

Moramo najprije razlikovati između *činjenica nezavisnih od jezika*, kao što je činjenica da Mont Everest ima snijeg i led na vrhu, i *činjenica zavisnih od jezika*, kao što je činjenica da "Mont Everest ima snijeg i led na vrhu" jeste rečenica u bosanskom jeziku. Iako, nema sumnje, postoje granični slučajevi, princip je dovoljno jasan – jedna činjenica je nezavisna od jezika ako sama ta činjenica za svoje postojanje ne zahtijeva lingvističke elemente. Uklonite sve jezike, Mont Everest će i dalje imati snijeg i led na vrhu; odstranite sve jezike i eliminirat ćete činjenicu da "Mt. Everest ima snijeg i led na vrhu" jeste rečenica u bosanskom jeziku.

Druga razlika koju trebamo jeste razlika između *misli zavisnih od jezika* i *misli nezavisnih od jezika*. Neke misli su zavisne od jezika u smislu da neka životinja ne bi mogla imati baš tu misao ako ta životinja nema riječi ili neka druga jezička sredstva za mišljenje same te misli, ali neke su misli nezavisne od jezika u smislu da neka životinja može imati te misli bez da ima riječi ili bilo koja druga jezička sredstva. Očigledni slučaj misli zavisne od jezika jeste misao da "Mont Everest ima snijeg i led na vrhu" jeste rečenica u bosanskom jeziku. Biće koje nema jezik ne može misliti tu misao. Najočitiiji slučajevi misli nezavisnih od jezika su neinstitutionalne, primitivne, biološke sklonosti i spoznaje koje ne zahtijevaju bilo kakva lingvistička sredstva. Na primjer, životinja može imati svjesne osjećaje gladi i žeđi, a svaka od njih je jedan oblik želje. Glad je želja za jedenjem i žeđ je želja za pijenjem, a želje su intencionalna stanja s

23

punim intencionalnim sadržajima; u suvremenom žargonu, one su "propozicionalna stanja". Nadalje, životinja može imati prelingvističke percepcije i prelingvistička uvjerenja proizašla iz tih percepcija. Moj pas može vidjeti i namirisati mačku koja trči prema stablu i oblikovati uvjerenje da je mačka na stablu. On čak može ispraviti uvjerenje i stvoriti novo uvjerenje kad vidi i namiriše da je mačka pobjegla u susjedovo dvorište. Drugi slučajevi prelingvističnih misli su emocije poput straha i bijesa. Moramo dopustiti sebi da pronađemo ravnotežu obojega, činjenice da životinje mogu imati prelingvističke misli i činjenice da su neke misli zavisne od jezika i da ih ne mogu imati prelingvistička bića.

Uzimajući ove razlike u obzir, neka nam se dopusti da ponovimo tezu koju pokušavamo ispitati. Tvrdio sam da neke činjenice koje na površini ne izgledaju kao da su zavisne od jezika – na primjer, činjenice o novcu i imovini – zapravo jesu zavisne od jezika. Ali kako bi one mogle biti zavisne od jezika ako, za razliku od bosanskih rečenica, novac i imovina nisu riječi niti su sastavljeni od riječi?

Dovoljan uslov da neka *činjenica* bude zavisna od jezika jeste da se zadovolje dva uslova. Prvo, mentalne reprezentacije, kao što su misli, moraju biti dijelom konstitutivne za činjenice; i drugo, reprezentacije o kojima je riječ moraju biti zavisne od jezika. Iz strukture konstitutivnih pravila odmah proizlazi da je prvi od ovih uslova ispunjen od strane institucionalnih činjenica. Iz činjenice da statusna funkcija određena izrazom Y može biti ispunjena samo ako je prepoznata, prihvaćena, priznata ili se u nju na drugi način vjeruje, slijedi da institucionalna činjenica o kojoj je riječ može postojati samo ako je reprezentirana (predstavljena) kao postojeća. Zapitajte se što mora biti slučaj da bi bilo istina da je komad papira u mojoj ruci novčanica od dvadeset dolara ili da Tom posjeduje kuću i vidjet ćete da moraju postojati mentalne predstave (reprezentacije) kao dijelom konstitutivne za ove činjenice. Te činjenice mogu postojati samo ako ljudi imaju određene vrste uvjerenja i druga mentalna stanja. To je ono što me je motiviralo ranije kad sam rekao da je neka vrsta stvari novac samo ako ljudi vjeruju da je to novac, nešto je imovina samo ako ljudi vjeruju da je to imovina. Sve institucionalne činjenice, u ovom smislu, su ontološki subjektivne, iako su generalno epistemski objektivne.

Ali što je s drugim uslovom? Moraju li reprezentacije (predstave) o kojim govorimo biti zavisne od jezika? Zadovoljavanje prvog uslova samo po sebi ne znači zadovoljenje drugog. Činjenica može sadržavati mentalna stanja kao konstitutivna svojstva i da još uvijek nije jezička. Na primjer, pretpostavimo da proizvoljno formiramo riječ "pasjakost" koja znači kost koju želi barem jedan pas. Onda je činjenica da je nešto takvo i takvo jedna pasjakost dijelom sastavljena od nekog pasjeg mentalnog stanja. Ali ne postoji ništa nužno jezičko za takva mentalna stanja, jer psi mogu željeti kosti bez ikakvog jezika u kojem će izraziti tu želju.

Pa kakva je razlika, na primjer, između pasjekosti i novca? Zašto vjerovanje da je nešto novac zahtijeva jezik za svoje postojanje na način na kojeg želja do kosti ne? Šta se tačno mora dogoditi da bih mislio: "Ovo je novac"? Vidjeli smo u Poglavlju 2. da ne trebam samu riječ "novac", tako da riječ ne mora da sudjeluje u svojoj vlastitoj definiciji. Ali zašto još uvijek moram imati neke riječi ili elemente slične riječima da mislim misli? Ovo nije trivijalno pitanje. Odgovor na njega može se izvesti samo iz karaktera prelaska od X do Y kada uzimamo da neko X ima statusnu funkciju imenovanu izrazom Y. Odgovor, ukratko, mora proizlaziti iz razumijevanja prirode statusnih funkcija. Odgovor koji ću dati, da malo anticipiram, jest da je prelazak od X do Y eo ipso jezički prelazak, čak i u slučajevima koji očito nemaju veze s jezikom.

Zašto su sve misli zavisne od jezika?

Naša početna teza, da su institucionalne činjenice zavisne od jezika, svodi se na tezu da su misli koje su konstitutivne za institucionalne činjenice zavisne od jezika. Ali zašto? Šta je argument? Počnimo s pitanjem, zašto su sve misli, osim misli o jezičkim elementima samim, zavisne od jezika? Postoje različite vrste slučajeva.

Prvo, neke misli su tako složene da bi ih bilo empirijski nemoguće misliti bez posjedovanja simbola. Matematičke misli, na primjer, zahtijevaju sistem simbola. Bilo bi vrlo teško i vjerojatno nemoguće da neka prelingvistička životinja misli čak i tako jednostavnu aritmetičku misao kao što je

$$371 + 248 = 619.$$

Ali to su primjeri empirijske poteškoće. Zbog načina na koji smo konstituirani, složene apstraktne misli zahtijevaju riječi i simbole. Ne vidim nikakvu logičku nemogućnost za mišljenje takve misli bez jezika. Lako je zamisliti da tok evolucije može stvoriti bića koja mogu misliti kompleksne aritmetičke odnose bez upotrebe simbola.

Druga vrsta slučaja uključuje jezik kao stvar logičke nužnosti, jer je jezički izraz misli bitan za njeno mišljenje kao misli. Na primjer, razmotrite misao: "Danas je utorak, 26. oktobar". Takva misao zahtijeva sasvim određenu skupinu riječi ili njihovih sinonima na bosanskom i drugim jezicima jer sadržaj misli smješta dan u odnosu na određeni verbalni sistem za identifikaciju dana i mjeseci. Zato moj pas ne može misliti misao "Danas je utorak, 26. oktobar."

Mi koji posjedujemo relevantni vokabular možemo prevesti izraz "utorak, 26. oktobar" na francuski jezik, ali ne u drugi radikalno drugačiji kalendar, kao što je kalendar Maja. Maje bi, koristeći svoj sistem, mogli identificirati stvarni dan koji zovemo "utorak, 26. oktobar" ali njihova se misao ne prevodi u "utorak, 26. oktobar". Ista referencija, drugačiji smisao.

Misao je zavisna od jezika jer je njoj odgovarajuća činjenica zavisna od jezika. Ne postoji činjenica kojoj bi odgovarala neka stvar koja bi bila utorak 26. oktobar, osim činjenice da taj datum zauzima jednu poziciju u odnosu na verbalni sistem. "Ali," moglo bi se reći, "tačno isto vrijedi i za, na primjer, pse i mačke. Nešto se ispravno zove 'pas' ili 'mačka' samo u odnosu na lingvistički sistem. Nešto je pas samo u odnosu na sistem za identifikaciju životinja i objekata uopšte." Postoji ova ključna razlika: svojstva koja neki objekat ima zbog kojih je riječ "pas" istinita o tom objekatu, tj. svojstva zbog kojih je taj objekat pas jesu svojstva koja postoje nezavisno od jezika. I u onoj mjeri u kojoj neko može misliti o ovim svojstvima nezavisno od jezika, može imati tu misao nezavisno od jezika. Međutim, svojstva zbog kojih je danas utorak 26. oktobar ne mogu postojati nezavisno od verbalnog sistema, jer je biti utorak, 26. oktobra stvar njegova odnosa prema verbalnom sistemu. Ako ne postoji verbalni sistem, ne bi postojala takva činjenica, čak iako taj dan ostaje dan koji jeste taj bez obzira na ono što neko misli ili kaže. Ukratko, ova misao je zavisna od jezika jer je dio sadržaja te misli da taj dan ispunjava uslove koji postoje samo u odnosu na riječi.

¹ Neki nazivi za datume su oznake za statusne funkcije, na primjer, "Božić", ili "Dan zahvalnosti". Takve oznake čine više od prepoznavanja dana u odnosu na verbalnu sistem; oni također dodjeljuju status koji se funkcijama prilaže.

Činjenica da je danas utorak, 26. oktobar, nije institucionalna činjenica zbog toga što, iako je taj dan institucionalno identificiran kao takav, ta oznaka ne nosi nijednu novu statusnu funkciju. ¹Razmotrimo sada institucionalne činjenice za koje tvrdim da takve misli, da je ovo hrpa od dvadesetak dolara i da je ovo moja imovina, zahtijevaju jezik kao stvar konceptualne nužnosti. Ja smatram da su takve misli poput misli o današnjem datumu, budući da su bitno zavisne od jezika. Zašto?

Igre i institucionalna stvarnost

Želim započeti dokazivanje ove tvrdnje razmatranjem nekih prilično jednostavnih činjenica vezanih za igre, jer one ilustriraju zaključke koje želim izvesti. Razmotrite slučaj bodova osvojenih u igri kao što je nogomet. Kažemo da se "pogodak / zgoditak računa šest bodova". To nije sada neka misao koju bi svako mogao imati bez jezičkih simbola. Ali, ponavljam, zašto? Zato što bodovi mogu postojati samo zavisno od jezičkog sistema za predstavljanje i računanje bodova, i dakle možemo misliti o bodovima samo ako posjedujemo jezički aparat koji je potreban za takav sistem. Ali to opet gura pitanje natrag. Zašto bodovi mogu postojati samo u odnosu na takav jezički sistem? Odgovor je, kazano jednostavno, da ako uklonite sva simbolička sredstva za predstavljanje bodova, ne postoji ništa drugo tamo. Postoji samo sistem za predstavljanje i brojanje bodova. Bilo bi pogrešno ako nam to stvara dojam da su bodovi samo riječi. Jer to nije u redu. Riječi imaju posljedice. Ljudi se očajno teško trude da osvoje bodove na način na koji ne bi to pokušavali zbog pukih riječi, jer bodovi određuju pobjedu i poraz, a time i doživljavanje emocija od ekstaze do očaja. Puke riječi, čini se, ne mogu biti u središtu takvih dubokih osjećaja. Ali nema nikakvih misli nezavisnih od riječi ili od drugih simbola koje imaju za posljedicu to da smo osvojili šest bodova. Bodovi mogu biti predstavljeni nekim simboličnim sredstvima, drugačijim od stvarnih riječi, na primjer, možemo brojati bodove skupljanjem hrpi kamenja, jednim kamenom za svaki bod. Ali onda bi kamenje bilo jednako jezički simboli kao i svi drugi. Imali bi tri bitne karakteristike jezičkih simbola: oni simboliziraju nešto različito od sebe, oni to čine konvencijom, i oni su javni.

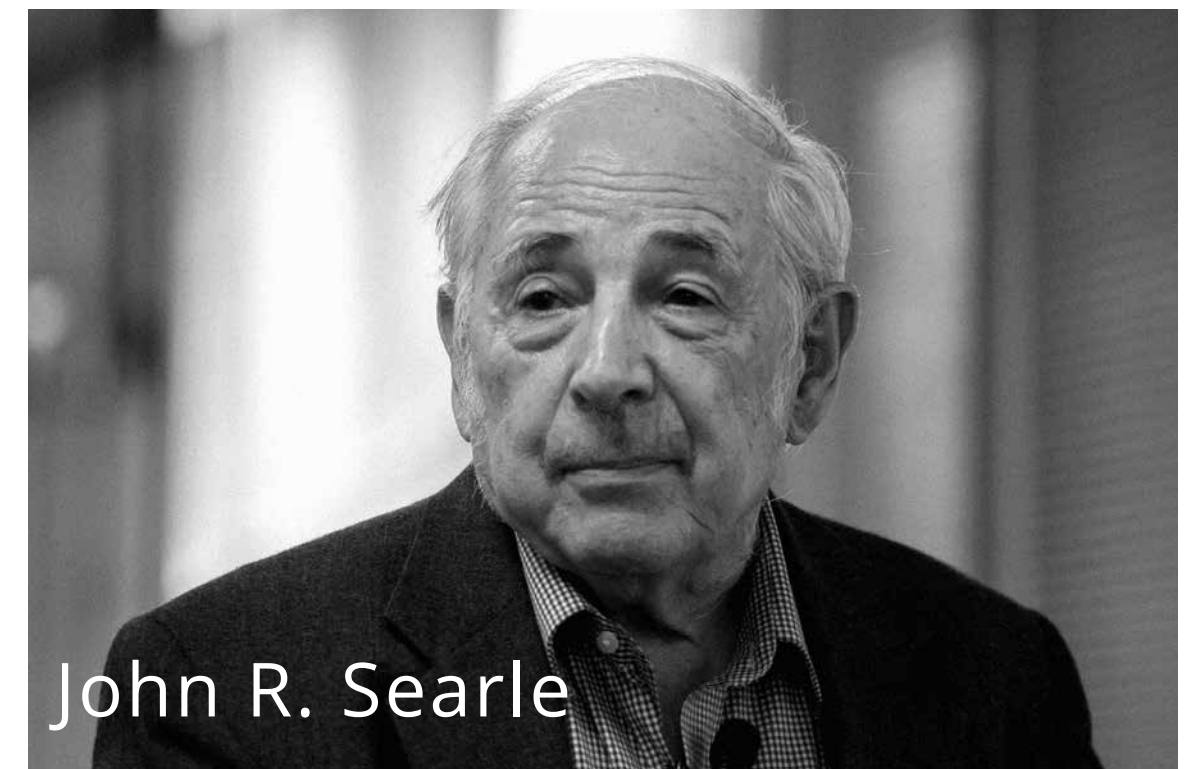
Nema prelingvističkih percepcija bodova, niti prelingvističkih uvjerenja o bodovima, jer nema ničega što bi moglo biti predmet percepcije ili uvjerenja, osim relevantnih simboličkih sredstava. Životinja ne može prelingvistički vidjeti bodove onako kako može vidjeti mačku na stablu, niti može prelingvistički željeti bodove onako kako želi hranu.

Ali zašto se životinja ne bi samo rodila sa željom da osvaja bodove u nogometnim igrama kao što su neke životinje rođene s prelingvističkim željama da piju majčino mlijeko? Odgovor je da želja za postizanjem bodova nema sadržaja neovisno o društveno prihvaćenom sistemu predstavljanja i brojanja bodova. Uklonite sve simboličke sisteme za brojanje bodova i generalno ste uklonili sva moguća uvjerenja, želje i misli o bodovima. Kasnije ću dokazivati da je ono što vrijedi za bodove u nogometnim igrama vrijedi i za novac, imovinu i druge institucionalne fenomene.

Naša poteškoća u sagledavanju ovih činjenica djelomično proizlazi iz određenog modela koji imamo o tome kako jezik funkcionira. Model funkcionira za veliki broj slučajeva i stoga mislimo da mora djelovati u svim slučajevima. Evo tog modela: postoje riječi i drugi izrazi, oni

imaju smisao ili značenja, a zbog smisla imaju referente. Na primjer, postoji izraz "Večernja zvijezda / Večernjača": on ima smisao ili značenje; na temelju tog značenja, kada mislimo ili kada izgovaramo taj izraz mi njime referiramo na ili mislimo o objektu koji je nezavisan od jezika, od Večernje zvijezde / Večernjače. Po tom modelu, ako možete da mislite o smislu ili značenju bez riječi, onda možete misliti bez riječi i ono na šta se referira. Sve što trebate učiniti jest odvojiti smisao ili značenje od izraza i samo misliti smisao ili značenje. I čini se da moramo uvijek moći odvojiti značenje jer možemo prevesti izraz u druge jezike, a ta prevodljivost čini se da dokazuje da postoji odvojivi, mislivi smisao koji se može pridružiti sad engleskim sad njemačkim riječima, itd. Model nam daje dojam da ne postoje stvari poput misli koje su nužno zavisne od jezika, jer se čini da bilo koji izraz u bilo kojem jeziku može biti preveden na druge jezike, i to čini se podrazumijeva da je mislivi smisao uvijek odvojiv od izraza koji se može izgovoriti ili napisati.

Bez obzira na druga ograničenja, ovaj model ne funkcionira za institucionalne činjenice. U slučaju osvajanja bodova u igrama, možemo jasno vidjeti zašto to ne funkcionira. Čak i ako nemamo riječi za "čovjek", "linija", "lopta" itd., možemo vidjeti da čovjek prelazi liniju noseći loptu i na taj način možemo misliti misao bez riječi, a misao možemo saopštiti riječima: "Čovjek je prešao liniju noseći loptu". Ali ne možemo dodatno vidjeti da čovjek osvaja šest bodova, jer nema ničega dodatnog da se vidi osim toga. Izraz "šest bodova" ne odnosi se na neke od jezika nezavisne objekte na način na koji se izrazi "čovjek", "lopta", "linija" i "Večernja zvijezda / Večernjača" odnose na objekte koji postoje nezavisno od jezika. Bodovi nisu "tamo vani" na način na koji su planeti, ljudi, lopte i linije tamo vani.

John R. Searle

Nadam se da čitatelj dosad dijeli moje uvide, jer sada želim navesti opšti princip koji ih podupire. Na najnižem nivou, pomak od X na Y u prelasku koji stvara institucionalne činjenice jest prelazak sa sirovog (fizikalnog) nivoa na institucionalni nivo. Taj pomak, kao što sam naglašavao iznova i iznova, može postojati samo ako je predstavljen kao postojeći. Ali ne može postojati prelingvistički način predstavljanja elementa Y jer ne postoji ništa tamo prelingvističko što neko može opažati ili mu na drugi način pristupiti što bi pridodao elementu X, i ne postoji ništa tamo prelingvistički što bi bilo cilj želje ili sklonosti kao dodatak elementu X. Bez jezika možemo vidjeti da čovjek prelazi bijelu liniju držeći loptu, i bez jezika možemo htjeti da čovjek pređe bijelu liniju držeći loptu. Ali bez jezika ne možemo vidjeti da čovjek osvoja šest bodova ili htjeti da čovjek dobije šest bodova, jer bodovi nisu nešto što se može misliti ili što može postojati nezavisno od riječi ili drugih vrsta označitelja. A ono što vrijedi za bodove u igrama, kao što ćemo vidjeti, vrijedi i za novac, vlade, privatnu imovinu, itd.

Pouke iz ovog primjera sada se mogu proširiti na institucionalne činjenice uopšte. Sam dizajn statusnih funkcija je takav da su oboje, djelomično sastavljene od misli i da su prelingvistički oblici misli neadekvatni za obavljanje posla. Razlog je što one postoje samo putem kolektivnog ugovora, i ne može postojati prelingvistički način formuliranja sadržaja ugovora, jer u njemu nema prelingvističkog prirodnog fenomena. Izraz Y stvara status koji je dodatak fizičkim svojstvima objekta označenog izrazom X i taj status mora pružiti razloge za djelovanje koji su nezavisni od naših prirodnih sklonosti. Status postoji samo ako ljudi vjeruju da postoji, a razlozi funkcioniraju samo ako ih ljudi prihvaćaju kao razloge. Subjekt stoga mora imati neki način da predstavlja novi status. On to ne može učiniti u formi prelingvističnih fizikalnih svojstava objekta označenog izrazom X. On ne može dobiti od misli samo boju i oblik novčanice dolara za status "novac" ništa više nego što može dobiti samo od misli o kretanju čovjeka s loptom za status "pogodak/zgoditak, šest bodova". Budući da novi status postoji samo konvencijom, mora postojati neki konvencionalni način predstavljanja statusa ili sistem neće funkcionirati. "Ali zašto sam objekat označen izrazom X ne bi mogao biti konvencionalan način predstavljanja novog statusa?" Odgovor je da bi to moglo, ali dodjeljivanje te uloge objektu označenom izrazom X upravo je to da simbolizira ili da ima jezički status.

Treba primijetiti da se statusne funkcije razlikuju od uzročnih izvršiteljskih funkcija u pogledu njihove zavisnosti od jezika. Neko može misliti da je ovo odvijatelj bez upotrebe ikakvih riječi ili drugih jezičkih sredstava jer se može samo misliti da se ta stvar upotrebljava za odvijanje drugih stvari. Nijedna riječ uopće nije logički neophodna za prepoznavanje i upotrebu nekog objekta kao odvijatelja jer je njegova sposobnost da tako funkcionira stvar njegove sirove fizičke strukture. Ali u slučaju statusnih funkcija, ne postoji strukturalno svojstvo elementa X dovoljno samo po sebi za određivanje funkcije Y. Fizički X i Y su tačno ista stvar. Jedina je razlika u tome što smo nametnuli status elementu X, a taj novi status treba označitelje, zato što, empirijski govoreći, tu ne postoji ništa drugo.

Da sumiramo: budući da nivo Y u pomaku od X do Y u stvaranju institucionalnih činjenica nema egzistenciju odvojeno od njegovog predstavljanja, potreban nam je neki način njegovog predstavljanja. Ali nema prirodnog prelingvističnog načina da se on predstavlja, jer element

Y nema prirodnih prelingvističkih karakteristika pored elementa X koji bi osigurao sredstva predstavljanja. Dakle, moramo imati riječi ili druga simbolička sredstva za izvršavanje prijelaza od objekta X u status Y.

Vjerujem da se ove postavke mogu učiniti jasnijim pozivanjem na deontički status institucionalnih fenomena. Životinje koje trče u čoporu mogu imati svu svijest i kolektivnu intencionalnost koje im je potrebna. Mogu čak imati hijerarhije i dominantnog mužjaka; mogu surađivati u lovu, dijeliti svoju hranu, pa čak biti povezane u parove. Ali ne mogu imati brakove, imovinu ili novac. Zašto ne? Jer sve to stvara institucionalne oblike moći, prava, obveza, dužnosti itd., i karakteristično je za takve fenomene da stvaraju razloge za djelovanje koji su neovisni o onome što vi ili ja ili bilo ko drugi inače nastoji učiniti. Uzmimo da sam istrenirao svog psa da lovi novčanice dolara i donese mi ih u zamjenu za hranu. Još uvijek ne kupuje hranu, a novčanice nisu novac za njega. Zašto ne? Zato što ne može sebi predstavljati relevantne deontičke fenomene. On bi mogao biti sposoban misliti: "Ako mu dajem ovo, on će mi dati hranu." Ali on ne može misliti, na primjer, sada imam pravo da kupujem stvari, a kada neko ima ovo, on će također imati pravo kupiti stvari.

Nadalje, takvi deontički fenomeni ne mogu se reducirati na nešto primitivnije i jednostavnije. Ne možemo ih analizirati ili eliminirati u korist dispozicija za ponašanje ili strah od negativnih posljedica ne činjenja nečega. Poznato je da su Hume i mnogi drugi pokušali napraviti takve eliminacije, ali bez uspjeha.

U ovom poglavlju sam tvrdio da institucionalne činjenice generalno zahtijevaju jezik jer je jezik dijelom konstitutivan za činjenice. Ali obrnimo to pitanje. Mogu li postojati bilo kakve institucionalne činjenice koje nisu zavisne od jezika, prave činjenice koje zadovoljavaju našu formulu: X se računa kao Y, gdje izraz Y nameće novi status putem kolektivne intencionalnosti, ali gdje intencionalnost o kojoj se radi nije zavisna od jezika? Pa, šta je s našim prvim primjerom fizičke prepreke, zidom, koji se u potpunosti raspada do čisto simbolične barijere, linije od kamenja? Nije li to primjer institucionalne činjenice bez jezika? To ovisi o tome kako se pleme odnosi prema liniji kamenja. Ako, kao što zapravo jeste, nemaju sklonost da prelaze liniju, nego samo izbjegavaju prelazak iz navike, onda ne trebaju jezik za jednu takvu sklonost. Prelingvističke životinje, na primjer, mogu se obučiti da ne prestupaju određene granice, i mnoge vrste životinja imaju prirodne načine, nevjerojatno raznolike, za obilježavanje teritorijalnih granica. Kako Broom piše: "Razgraničenje teritorija može biti vizualno kao između svjetlijih riba i drugih grebenskih riba, zvučno kod mnogih ptica, po mirisu kao označavanje mirisom kod mnogih sisavaca ili po električnom naboju kao kod električnih riba."¹ Ako naše zamišljeno pleme samo nije spremno preći granicu kao stvar sklonosti, oni u našem smislu nemaju institucionalnu činjenicu. Oni jednostavno imaju sklonost ponašanju na određene načine, a njihovo je ponašanje baš kao i slučaj životinja koji označavaju granice njihovog teritorija. Nema ništa deontičko kod takvih označavanja. Životinje se jednostavno ponašaju na takav i takav način, a "ponašaju" ovdje znači da jednostavno pomjeraju svoja tijela na određene načine.

Ali ako pretpostavimo da članovi plemena prepoznaju da linija kamenja stvara prava i obveze, da im je zabranjeno prijeći liniju, da se od njih ne očekuje da prelaze liniju, onda imamo simbolizaciju. Kamenje sada simbolizira nešto izvan sebe; kamenje funkcionira poput riječi. Mislim da nema oštre linije podjele bilo između institucionalne i neinstitucionalne ili

¹ Donald M. Broom, *The Biology of Behavior: Mechanisms, Functions and Applications* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), p. 196-197

jezičke i prelingvističke, ali u mjeri u kojoj mislimo da su fenomeni istinski institucionalne činjenice, a ne samo uslovljene forme urođenog ponašanja, u toj mjeri moramo misliti na jezik kao konstitutivan za fenomene, jer je prelazak koji nameće funkciju Y na objekat X je simbolizirajući potez.

Da li jezik zahtijeva jezik?

Dosadašnje objašnjenje, čini se, ipak nas ostavlja u škripcu. Rekao sam da institucionalne činjenice zahtijevaju jezik jer je jezik konstitutivan za činjenice. Ali jezičke činjenice su također institucionalne činjenice. Izgleda tako kao da jezik zahtijeva jezik. Ne dovodi li to do beskonačnog regresa ili drugog oblika kružnosti u dokazu? Izašli smo iz prve optužbe za kružnost u dokazu – prividna kružnost koja je definirala institucionalne pojmove kao što su "novac", čini se da je zahtijevala same te pojmove u definiciji – širenjem kruga uključiti druge institucionalne pojmove. Kako ćemo izaći iz ove optužbe za kružnost u dokazu?

Kratak odgovor na ovo pitanje, ali koji ne zvuči zadovoljavajuće, jeste taj da jezik ne treba jezik jer je već jezik. Sada, dozvolite mi da objasnim šta to znači. Zahtjev da postoje jezički označitelji za institucionalne činjenice je zahtjev da postoji neki konvencionalni način za učesnike u instituciji da označe činjenicu da element X sada ima status Y. Budući da u fizici elementa X nema ništa što mu daje funkciju Y, budući da status postoji samo na osnovu kolektivnog ugovora, i budući da status donosi deontička svojstva koja nisu fizička svojstva, status ne može postojati bez oznaka. Te oznake sada su djelomično konstitutivne za status. Mora postojati neki način da se označi činjenica da je čovjek koji drži loptu postigao pogodak, i da se gol računa kao šest bodova. Ne postoji ništa u fizici situacije koja to čini očiglednim. A ovo nije epistemsko, već ontološko pitanje. Slično tome, nema ničega u fizičkim odnosima između mene i komada zemlje što ga čini mojom imovinom. Ne postoji ništa u hemijskom sastavu ovog komada papira, što ga čini novčanicom od dvadeset dolara. Dakle, moramo imati neka simbolička sredstva za označavanje tih institucionalnih činjenica. Ali šta je sada sa samim simbolima? Kako će oni sami biti označeni kao simbolički? Ako je istina, kao što je sigurno, da nema ništa u fizičkoj strukturi komada papira što ga čini novčanicom od pet dolara, ništa u fizičkoj strukturi komada zemlje što ga čini mojom imovinom, onda je isto tako istina da nema ništa u akustičnosti zvukova koji dolaze iz mojih usta ili u fizici oznake koju napravim na papiru, što ih čini riječima ili drugim vrstama simbola.

Rješenje našeg problema je da vidimo da je jezik precizno dizajniran da bude samo-identificirajuća kategorija institucionalnih činjenica. Dijete se odgaja u kulturi u kojoj se nauči postupati sa zvukovima koji izlaze iz vlastitih i drugih usta kao da stoje za ili znače nešto ili predstavljaju nešto. I to je ono što me je motiviralo kad sam rekao da jezik ne zahtijeva jezik kako bi bio jezik jer je već jezik. Ali zar to ne potiskuje još više unatrag naše pitanje? Zašto ne mogu sve institucionalne činjenice imati taj samoidentificirajući karakter jezika? Zašto se dijete ne može odgajati tako da nešto što je tako-i-tako smatra privatnom imovinom, ili ovaj fizički objekat kao novac? Odgovor je da može. Ali upravo u mjeri u kojoj ono to čini, ono tretira objekat kao da simbolizira nešto izvan sebe; tretira ga barem djelomično kao jezički po karakteru.

Prelazak od sirovog fizičkog do institucionalnog statusa je eo ipso jezički prelazak, jer objekat označen izrazom X sada simbolizira nešto izvan sebe. Ali taj simbolički prelazak zahtijeva misli. Da bi mislili misao koja konstituira prelazak od objekta X do njegovog statusa Y, mora postojati neki prenositelj misli. Morate imati nešto čime ćete misliti. Fizička obilježja objekta označenog izrazom X nedovoljna su za sadržaj mišljenja, ali svaki objekat bez obzira na to što se uobičajeno koristi i misli kao nositelj tog sadržaja može se koristiti za mišljenje o misli. Najbolji objekti s kojima se misli su riječi, jer je to dio onoga zbog čega riječi postoje. Doista, uslov za nešto da bude riječ je da bude mislivo. Ali, strogo govoreći, svaki konvencionalni označitelj će to obaviti. Iako je lako misliti riječima, teško je razmišljati ljudima, planinama i sl., jer imaju previše nevažnih svojstava i previše su nepodesni. Zato koristimo prave riječi ili možemo koristiti znakove poput riječi kao prenositelje misli. Koristeći se riječima, kažemo: "To je moja imovina", "On je predsjednik", itd. Ali riječi poput "vlasništvo" i "predsjedatelj" ne stoje za prelingvističke objekte na način na koji "Večernjača" stoji za Večernjaču. Ponekad stavljamo oznake ili simbole na sam element X. Oznake kažu, npr. "Ova potvrda (obveznica) je zakonsko sredstvo plaćanja za sve javne i privatne dugove". Ali ta je reprezentacija sada, barem djelomično, izjava / deklaracija: ona stvara institucionalni status predstavljanjem toga kao postojećim. Ona ne predstavlja neki prelingvistički prirodni fenomen.

Možemo tretirati sam objekat X kao da posjeduje status Y po konvenciji, budući da kovanice (sitniš) možemo tretirati kao novac ili liniju kamenja kao granicu, ali činjenje toga je već dodijeljivanje jezičkog statusa, jer su objekti sada konvencionalni javni simboli nečega izvan sebe; oni simboliziraju deontički status izvan fizike. I u svim slučajevima gdje mogu zamisliti gdje je izraz X na taj način samo-identificirajući imaju bitne značajke riječi: primjenjuje se type-token razlikovanje, elementi X su lako prepoznatljivi, lako se mogu misliti i vidimo ih kao simbolički status Y načinjen konvencijom.

Od vremena nepismenih društava do danas, bilo je puno konvencionalnih oznaka koje nisu riječi, ali funkcioniraju baš kao i riječi. Ovdje je pola tuceta primjera: u srednjem vijeku su zločinci imali desni dlan žigosan kako bi ih identificirali kao takve. Zato moramo podići desnu ruku kada dajemo zakletvu na sudu, tako da svako može vidjeti da nismo zločinci. Svećenici su na vrhu glave imali obrijanu glavu do kože kako bi označili činjenicu da su svećenici. Kraljevi su nosili krune, muževi i žene nose vjenčane prstene, stoka je označena, a mnogi ljudi nose uniforme kao oznake njihovog statusa.

Cijeli argument ovog poglavlja proizveo je čudan rezultat. Nisam sasvim zadovoljan njim, ali on je ovdje. Prelazak od X do Y već je jezički u prirodi, jer jednom kad je funkcija nametnuta elementu X, ona sada simbolizira nešto drugo, funkciju Y. Ovaj prelazak može postojati samo ako je zajednički predstavljen / reprezentiran kao postojeći. Kolektivna zastupljenost je javna i konvencionalna i zahtijeva nekog prenositelja. Samo razmatranje ili zamišljanje svojstava elementa X neće obaviti posao. Dakle, trebamo riječi kao što su "novac", "imovina" itd., ili su nam potrebni simboli slični riječima, poput onih koje smo upravo razmotrili, ili u ograničenom slučaju postupamo sa samim elementima X kao konvencionalnim reprezentacijama funkcije Y. U onoj mjeri u kojoj to možemo učiniti, to moraju biti riječi ili sami simboli ili dovoljno slični riječima da budu oboje: nositelji Y funkcije i reprezentacije prelaza od X do Y.

Ovo objašnjenje također ima sljedeću posljedicu: sposobnost pridruživanja smisla, simboličke funkcije, objektu koji nema taj smisao intrinzički je preduslov ne samo jezika nego i sve institucionalne stvarnosti. Preinstitucionalni kapacitet za simbolizaciju uslov je mogućnosti stvaranja svih ljudskih institucija. U nekim kontekstima, izgovaranje zvukova "mačka je na tepihu" računa se kao izrečena tvrdnja da je mačka na tepihu, a u nekim kontekstima prelaženje linije držeći loptu broji se kao postizanje gola. U oba slučaja imamo stvaranja institucionalnih činjenica prema datoj formuli. Razlika u ta dva slučaja je da je stvaranje govornog čina stvaranje nečega s daljnjim reprezentativnim kapacitetima, ali u tom smislu bodovi postignuti u igrama ne predstavljaju nešto izvan sebe. Tvrdnja može biti istinita ili lažna, ali postizanje golova nema na taj način semantička svojstva.

Obično odnos "stajati za" zahtijeva postojanje nekog objekta koji postoji neovisno o simbolu koji stoji za njega, ali u slučaju institucionalne stvarnosti na najnižoj razini, praksa pridruživanja smisla nekom objektu prema konstitutivnim pravilima stvara samu kategoriju potencijalnih referenata. Simboli ne stvaraju mačke i pse i večernje zvijezde: oni stvaraju samo mogućnost referiranja na mačke, pse i večernje zvijezde na javno dostupan način. Ali simbolizacija stvara same ontološke kategorije novca, imovine, bodova osvojenih u igrama i političkim uredima, kao i kategorije riječi i govornih činova. Jednom kad su kategorije stvorene, možemo imati iste smisao / referencija razlike koje imamo za večernje zvijezde itd. Tako možemo referirati na ili ne referirati na "zgoditak koji smo postigli na kraju četvrtog kvartala" ili "predsjednika Sjedinjenih Država" na isti način na koji možemo uspjeti ili ne uspjeti da referiramo na "Večernjaču", no razlika je u tome što je stvaranje kategorije zgoditaka golova i predsjednika već postignuto strukturama prema kojima pridajemo statusne funkcije objektima označenim terminom X, jer je postojanje tih svojstava stvoreno pridavanjem statusnih funkcija.

Razmislite o tome na ovaj način: ono što stoji za zvuk "mačka" kao njegovo značenje jeste ono što stoji za komad papira kao njegova funkcija koju ima kao novčanica od dolara. Međutim, zvuk "mačka" ima referencijalnu funkciju koju komad papira nema. Na primjer, zvuk se može pojaviti u rečenicama u kojima govornik u izricanju rečenice referira na mačku. Komadi papira, pa čak i komadi papira koji su napravljeni kao dolarski novčanice, ne koriste se na taj način da referiraju. Ali praksa korištenja komada papira kao dolarskih novčanica stvara klasu entiteta koji ne mogu postojati bez te prakse. To stvara klasu entiteta: dolarske novčanice. Da bi ta praksa mogla postojati, ljudi moraju biti sposobni misliti misao: "Ovaj komad papira je dolarska novčanica", i to je misao koju ne mogu misliti bez riječi ili drugih simbola, čak i ako je jedini simbol o kojem se radi sam objekat.

Druge funkcije jezika u institucionalnim činjenicama

Ova rasprava je bila vrlo apstraktna i odnosila se na uslove mogućnosti stvaranja institucionalne stvarnosti, jezičke ili na drugačiji način. Ali ako uzmemo u obzir stvarne prirodne jezike poput francuskog ili njemačkog i stvarne složenosti društvenih institucija, možemo vidjeti još nekoliko razloga zašto institucionalne činjenice traže jezik.

Prvo, jezik je epistemski neophodan.

Rekao sam da u strukturi institucionalnih činjenica namećemo statusnu funkciju Y na objekt označen izrazom X, koju on ne vrši isključivo zbog svoje fizičke konstitucije. Ali kako sada možemo reći koji entiteti imaju tu statusnu funkciju nametnutu njima? Za mnoge kauzalne izvršne funkcije – ne sve – razumljivo je lako reći koji su objekti stolice, stolovi, čekići i odvijajući jer možete pročitati funkciju iz fizičke strukture. Ali kada je u pitanju novac, muševci, univerzitetski profesori i nekretnine u privatnom vlasništvu, ne možete pročitati funkciju ili status iz njihove fizike. Potrebne su vam oznake. Na primjer, kako bismo mogli prepoznati papir kao novac, moramo imati neki jezički ili simbolički način predstavljanja novostvorenih činjenica o funkcijama, jer ih se ne može pročitati iz fizike objekata. Prepoznavanje činjenice da je nešto novac, zahtijeva da to bude jezički ili simbolički predstavljeno. U sljedećem poglavlju morat ću reći nešto više o ovoj karakteristici, kada budemo govorili o onome što nazivam "statusni indikatori".

Drugo, činjenice o kojima se radi, koje su inherentno društvene, moraju biti prenosive.

Ako sistemi treba da funkcioniraju, tada novo stvorene činjenice moraju biti prenosive od jedne osobe do druge, čak i kada su nevidljive golim okom. Morate biti u stanju reći ljudima da ste u braku, da ste predsjednik, da je sastanak odgođen, ako sistem mora funkcionirati. Čak i u jednostavnim slučajevima institucionalnih činjenica ova prenosivost zahtijeva sredstva javne komunikacije, neki jezik.

Treće, u stvarnom životu fenomenima o kojima se govori su iznimno složeni i predstavljanje tako složenih informacija zahtijeva jezik.

Čak i najočigledniji prosti čin kupovine i prodaje ima veliku složenost, kao što smo vidjeli u našem primjeru naručivanja piva u kafiću na početku knjige. Budući da struktura činjenica postoji samo u mjeri u kojoj je ona predstavljena, složene činjenice zahtijevaju složeni sistem predstavljanja za njihovo postojanje; a takvi složeni sistemi predstavljanja su jezici. *Četvrto, činjenice o kojima je riječ traju kroz vrijeme neovisno o trajanju i sklonosti učesnika u instituciji.*

Ovo kontinuirano postojanje zahtijeva način predstavljanja činjenica koje su neovisne o primitivijim prelingvističkim psihološkim stanjima učesnika, a takva predstavljanja su jezička.

Preveo s engleskog: Nijaz Ibrulj

34

Almin Zrno , " Apology Of Eros FRESCO MDXXX. ", 2017

35

Almin Zrno , " Apology Of Eros FRESCO MCXI ", 2017